

RÓBERT KARUL et al.:

Subjektivita/Intersubjektivita (Príloha č. 2 časopisu Filozofia)

Bratislava: Filozofický ústav SAV 2011, 241 s.

Kolektívna monografia *Subjektivita/Intersubjektivita* pod editorským vedením Róberta Karula prináša mnoho zaujímavých pohľadov na problém intersubjektivitu z perspektívy fenomenológie, tradičnej aj súčasnej. Prepracované príspevky z workshopu Bratislavských filozofických dní, súčasť 4. slovenského filozofického kongresu, dopĺňa text *Neredukovateľné bratstvo* Catherine Chaliar, ktorý odznel v rámci pozvaných prednášok SFZ pri SAV, kapitola z knihy Bernharda Waldenfelsa *Telesná skúsenosť medzi bytím sebou a inakosťou* a text Suzanne Husson „*Hľadám človeka*“: *kynik a druhý*. Monografia prináša spektrum textov, klasických akademických čítaní kľúčových textov a konceptov Heideggera, Merleau-Pontyho či Levinasa (napríklad príspevok Jana Puca o Heideggerovom pojme autenticity, Jana Bierhanzla o hovorení a identite subjektu u Levinasa, Karla Novotného o telesnosti u neskorého Merleau-Pontyho, príspevok o kartezianizme vo fenomenológii dávania Jeana-Luca Mariona od Wojciecha Starzynského či príspevok M. Nitscheho o vývoji Heideggerovho prístupu k problematike ontologickej diferencie). Nájde tu kontextualizácie aktuálnych diskusií (napríklad text Petra Šajdu o Adornovej kritike Kierkegaardovho chápania subjektivity) či polemiky (Anton Vydra polemizuje s Derridovou interpretáciou racionálnej pamäte u Bachelarda). Výnimkou nie sú ani snahy o interdisciplinárne presahy (text Mileny Fridmanovej o hereckom tvorivom rozdzvojení, na ktorý autorka okrem iného aplikuje koncept bezmocnosti, voľne vychádzajúci z Heideggera), ktoré sa v niektorých prípadoch spájajú so zrelými úvahami o podobe intersubjektivitu dnes a o aktualizácii fenomenológie aj v kontexte súčasnej vedy. Petr Urban ukazuje súvislosti medzi fenomenologickým opisom skúsenosti a objavmi na poli vývojovej psychológie a neurovedy, Bernhard Waldenfels, autor receptívnej etiky, rozširuje analýzy skúsenosti žitého tela o kultúrny kontext, literatúru, psychológiu, ale aj vedu, keď o tomto fenoméne hovorí z pohľadu okraja, únavy, choroby, psychickej poruchy či staroby, v najvšeobecnejšom význame pohľadu z cudzoty. Živé telo, ako argumentuje autor, dnes nezahŕňa len živé fyzické telo, ale aj fyziologický aparát (genetické a neurologické procesy), a nakoniec technológie, ktoré rozširujú telo a ktoré si vyžadujú príslušnú formu fenomenotechniky.

Vo viacerých textoch rezonovala aj (levinasovská) téma pohľadu. Tak Suzanne Husson sa vo svojom texte o autarkii v cynizme pokúša o pohľad späť do predsokratovskej etiky, ktorá predchádza neskoršiu dominantnú etiku spätú s previnením. Ako upozorňuje v jednej z poznámok, u Grékov možno rozlišovať medzi morálkou previnenia (z ktorej čerpá platonizmus a neskôr aj kresťanstvo) a morálkou zahanbenia. Práve ako reakciu (autorka tu dokonca hovorí o provokácii) na morálku zahanbenia môžeme interpretovať kynické vystupovanie na verejnosti (odhaľovanie, sexualita atď.). Vníma ju ako jednu z možností vystaviť sa dominantnému pohľadu bez toho, aby sme unikali do zvnútorňovania alebo sa pohľadu podriadili, ako sa to neskôr stane bežnou praxou. V súvislosti s temati-

záciou pohľadu spomením predovšetkým text Pavla Sucharka *Etika nie je technika, etika je optika*, v ktorom autor rozvíja myšlienku, že etika je predovšetkým optika, spôsob videnia skutočností, ale videnia bez obrazu. Jeho kritika videnia ako vedenia, predvídania a zároveň istého typu intelektu vychádza z Heideggerových analýz techniky a kalkulatelného vzťahu k svetu. Možnosť prekonať sféru manipulácie, ktorú Heidegger vidí v umení, Sucharek vidí v etike, v pohľade ako revízii. Vo svojom originálnom príspevku sa napokon snaží definovať túto pôvodnú skúsenosť pohľadu „tvárou v tvár“ z perspektívy duchovného videnia, čo možno zbytočne zvädza k fenomenológiou prekonanému dualizmu. Fenomenologická perspektíva často zdôrazňuje bezprostrednosť našej skúsenosti s inými, ktorá stojí v protiklade k tradičným gnozeologickým prístupom, ako aj k tradičnému karteziánskemu deleniu. Petr Urban vo svojom príspevku *Druhý, telo a etika – fenomenologická perspektíva* predstavuje nové prístupy vo fenomenologickej etike, ktoré voľne vychádzajú z Merleau-Pontyho a jeho kategórie žitého tela (etika telesného spoločenstva alebo reinterpretácie feministickej etiky starostlivosti). Protoetika sa tu objavuje ako prirodzená súčasť života s blízkymi. Naopak na riziko redukovania Levinasovho pojmu bratstva upozorňuje Catherine Chaliel. Slovo *bratstvo* podľa nej nemá ani výlučne súkromný, ale ani výlučne politický význam (v zmysle solidarity a moralizátorstva), ale je to kategória, ktorá vychádza z kresťansko-židovskej tradície a ktorá odkazuje na exterioritu, „Otca“ a ako taká stojí nad rovnosťou či slobodou. Podobne text Róberta Karula *Láska ako hybnosť a nehybnosť*, zaoberajúci sa Plótinovým chápaním lásky vo vzťahu k Platónovi, je pokusom vyhnúť sa tomu, čo označuje za „systematickosť, ktorá vytvára prostredníctvom objektivizácie a hierarchizácie prehľadnú architektúru [...] a vedie k nekonečným scholastickým skúmaniam“. V závere zaujímavo naznačuje, ako možno prekonať asymetriu nazerania vo vzťahu k Dobru bez upadania do istého elitárstva, a to vďaka kategórii intimity ako nového média intersubjektivity, ktorá predchádza akúkoľvek komunikáciu.

Predkladané interpretačné texty vychádzajúce z fenomenológie prístupujú k intersubjektivite prostredníctvom klasického akademického písania, polemiky, interdisciplinárnych presahov či originálnych vkladov. Tieto prístupy sú často obohatené tým, že v sebe zahŕňajú problematizáciu aj tematizáciu vlastnej skúsenosti písania.

Ivana Komanická

Ivana Komanická
Katedra teórie a dejín umenia
Fakulta umení TU v Košiciach
Watsonova 4
042 00 Košice
SR
e-mail: ivakomanicka@hotmail.com